

Ardaşes S. Hocasaryan: Mardinli Mimarbaşı Lole Serkiz Gizo

Posted on 09/12/2017

«Mardin’de yüzyıllarca farklı din, dil, ırk ve kültürleriyle halk kardeşçe ve özgürce hoşgörü ortamında yaşamaktadır.» derler. Derler ya, ama radikal müslüman baskısı, ulusalcı dayatması, bazı ırk ve kültürleri ortadan silmiştir.

Müslüman/hristiyan, katolik/ortodoks/gregoryan/protestan çekişmeleri kardeşliği ve hoşgörüyü uzaktan bile sağlanmasını engellemiştir. Günümüzde Ermeni ve Keldani bulamazsınız. Neymiş, 1915’de ‘göç’ etmişler!

Mardin’li ailelerde Ermeni ninlerler eksik değildir. Islamlştırılan, Suryanileştirilen, Araplaştırılan, Kürtleştirilen Ermeniler, zorunlu tehcirle ölüme gidenlerden daha şanslı olmuşlardır.

Mardin’de ‘buharlaşan’ Ermenilerin mal varlıklarına ne olmuştur?

18. ve 19. yüzyıllarda yaşıyan Mimarbaşı Lole, Mardin ve civarında çok sayıda kamu binasını ve sivil anıtsal yapıları kazandırmış Ermeni bir mimardır. Hemen her sokakta imzası bulunur. Mardin’in ünlü Ermeni mimarı ve oğlu Mimarbaşı nakkaş Selim Gizo, Corc ve Josef Gizo aynı zamanda taş süslemeleri ile de tanınmışlardır.

1926 yılına kadar eşdeğer bir mimar bulunamazken, kentin merkez mimarisinin yaratıcıları Ermeniler olmuşlar, Suryaniler ise daha çok şehir dışında varlıklarını sürdürmüşlerdir.

Mardin'in 1915 öncesi başlıca Ermeni mimarları:

1. Sarkis Lole (levon) mimarbaşı.
2. Selim Lole Ertaş Sarkis lole'ninoğludur, mimarbaşı.
3. Corc Lole Ertaş, nakkaş va mimar.
4. Jozef Lole Ertaş, Selim Lole'nin oğlu, nakkaş va mimar.
5. Sait el Abyad, nakkaş va mimar.
6. Hanna Mimarbaşı, nakkaş va mimar.
7. Sait Mimarbaşı, Hanna'nın oğludur, nakkaş va mimar.
8. Cercis Sane, nakkaş ve benne(kalfa).
9. Jozef Sane, Cercis'in oğludur, nakkaş ve benne.
10. Sabri Sane, nakkaş ve bene, Cercis'in oğludur.
11. İlyas Gendora(Mengelyan), benne ve mimar.
12. Cebrail (Hekimyan), mimar.
13. Mihail (Hekimyan), mimar, nahhat (taş yontucusu), Cebrail'in kardeşi.
14. Cercis (Hekimyan), mimar.
15. Jak (Hekimyan), mimar.
16. Yusuf gerzelo, Mimar, nakkaş, bene.
17. Corc Gerzelo, Yusufun kardeşi, nahhat ve nakkaş.
18. Enis (bismarcı Negüzel, Nakkaş, taş işlemecisi.
19. Yusuf (Sahhar) Uğurel, Nahhat.
20. Sayit (Sayığ) Dilli, sıvacı duvarcı.
21. Abdulmesih (Sunucu) nakkaş ve mimar.
22. Cercis (Sunucu) nakkaş ve mimar, kalfa.
23. Cemil (Sunucu) nakkaş ve kalfa.
24. Sıdık Kayri, makta (taş kesici).
25. Hovsep Sarrafyan, mimarbaşı.

Mimarbaşı Lole Sarkiz Gizo'nun tanınmış sivil mimari eserlerdinden birkaçı:

Abdülkadir Paşa Konağı - Incemyan Ailesi mâlikanesi

Mardin Teker Mahallesi, Bakırkire taraflarında meşhur Abdülkadir Paşa Konağı vardır. Bu mâlikane Ermeni Incemyan Ailesi'ne aittir. Incemyanların konağına Meclis-i Idare azası Abdülkadir Paşa (yeni soyadları Göze) el koymuştur.

Konak, 19. yüzyılda mimarbaşı Sarkis Lole tarafından yapılmıştır. Yapı üç katlı olup doğu-batı yönünde oldukça geniş bir alana yayılmış olup teraslı bir özelliktedir. Yapı'nın doğu yakasında yer alan mekânın güneye bakan cephesi cumbalı olarak inşa edilmiştir.

Günümüzde bu cumbalı ev yapıdan ayrı tutulmuştur ve farklı bir konak görünümündedir.

Konak'ta gerek iç mekân gerekse dış cephe duvarlarında yoğun bir şekilde Ermeni ustaların taş süsleme örneklerinin yanında günümüze kadar kendini koruyabilmiş orijinal ahşap süslemeciliğine ait güzel örnekler de bulunmaktadır. Giriş kapısının ahşap kanatları ceviz işlemeli olup, bu kapıların bir kısmı günümüzde Sakıp Sabancı Mardin Kent Müzesi'nde sergilenmektedir

I. Armalé'ya göre Amsih Nucaym'in tutuklanmasından sonra komşusu Mardin'in en önemli ileri gelen Müslümanlarından biri olan Hacı Göze eşine ve 7, 9 yaşlarındaki iki çocuğuna himaye vaat edilmiştir. Kabul edilmiş, evin ve dükkanın anahtarlarını almıştır. Hacı Göze dükkan ve evi talan etmiş çocukları ve annelerini öldürmüş cesetleri şehrin dışına atmıştır. I. Armalé ayrıca Mardinli kadınların Hacı Göze'yi ziyaretlerini anlatır.

Cumbalı Ev

Evlerin dışı, caddeye bakan ön cephelerinde "cumba" adı verilen çıkıntılar hem pencere görevi, hemde günün vakitlerini belirlemede kullanılır. İsmail Efendi için Mimarbaşı Lole Mardin'in ender cumbalı evlerden birini inşa ettmiştir. Üçgen alınlıklı pencere söveleri ve bezemeleri ile İtalyan Rönesans üslubunu yansıtır. Kemerli pencerenin bordürü bezemelidir. 3 katlı ve ahşap çatılı olarak inşa edilmiştir. Üst kat şu anda eyvan ve eyvana açılan cumbalı oda ile başoda olmak üzere iki odadan oluşuyor. Avluya bakan diğer odanın arka tarafında

yapıldığı dönemde evin ortak hamamı olarak kullanılan ancak şu anda bütün geçişleri kapatılmış, kubbeli ve aydınlık fenerli bir mekan bulunur.

Nasıl olmuşsa Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün mülkiyetinde olan yapı uzunca bir süre konut olarak kiraya verilmiştir. Yapının üst katı 2005 yılından beri Mardin Kültür Turizm ve Tanıtım Derneği'nin ofis mekanı olarak kullanılıyor.

Mardin Cercis Konağı - Tüfenkçıyan konağı

Mardin'de Cercis Murat Paşa Konağı olarak anılan ve İstanbul Ataşehir'de bir şubesi bulunan meşhur Lokanta binası Mardin'in Ermeni ailelerinden Tüfenkçıyan'ların konağıdır. Mimarbaşı Lole Serkiz'in sivil mimari örneklerinden olan konak 1888'de Tüfekçioğlu ailesi için inşa edildi. Ailenin 1947 yılında Mardin'den ayrılıp Halep'e yerleşmesi üzerine konağın mülkiyeti Hacı Tahir Şaar ve Hacı Ahmet Bilezikçi ailelerine geçer. 1956'da konağı bugün adını taşıyan Cercis Murat (Dilmener) satın alır ve 1976 yılına kadar konakta yaşar. 1977 yılında bir kez daha el değiştirerek Hacı Hıdır Yılmaz mülkiyetine girer. Konak 1992-1998 yılları arasında Mardin İl Turizm Müdürlüğü hizmet binası olarak kullanılır. Tarihi ve turistik bir mekan olması nedeniyle bir müze niteliği taşıyan konağı 2001 yılında turizmci Ebru Baykara Demir Hanım alır, restore ettirerek restoran olarak hizmete açar.

Ermeni Şalleme'nin kasrı

17 Temmuz 1915 tarihinde katledilen Ermeni Şalleme ailesinin konağı yakın zamana kadar Sakarya İlkokulu olarak hizmet gördü, daha sonra milli emlaktan avukat Celil Can satın aldı. Celil, Osmanlı Meclis-i Mebusan üyesi Kazazyan efendinin kızına el koyan Daşi aşireti üyesidir.

Çermeyan Kasrı, Çermelerin Mâlikanesi, Abdulaziz Şahkulubey Konağı

Bugün Şahkulu Konağı olarak bilinen ancak Çermeyan Ailesi'nden Rafi ve Tomas Çermeyan'ait ana caddedeki bu bina mimarbaşı Sarkis Lole tarafından inşa edilmiştir. Abdulaziz Şahkulubey buna sonradan malik olmuştur.

Arazi eğimine oturtularak ve 3 katlı olarak yapılmı olan bu ev 2040 m²'lik bir alanı kaplamaktadır. Ev, arazi sahibi olan Çermeyan ailesinin büyümesine paralel olarak üç safhada tamamlanmıştır. Evi Rafi Tomas Çerme bitirmiştir.

Avrupa Birliği desteğiyle yapılan restorasyonundan sonra üzerine yeni harflerle “Şahkulubey Konağı” yazılmıştır.

Merkez Gazipaşa İlkokulu - Dikran Mükellefi malikanesi

Okul binası Mardin merkezinde bulunan tarihi eserlerden biridir. Dikran Mükellefi'in malikanesidir. Zorunlu tehcir esnasında el değiştirmiştir.

Mardin merkez Gazipaşa İlköğretim Okulu olarak kullanılan binanın yapımı 1892 yılında Ermeni mimarbaşı Lole tarafından gerçekleştirilmiştir. II.Meşrutiyet döneminde 1907 tarihinde Süryani Kadim Cemaatinden Cebbur adında zengin bir kişiye ev olarak hizmet etmiştir. Ermeni Sallame Ailesi'nin mustakili de olan ev 1937'den bu yana okul olarak kullanılmaktadır.

Bina 4 katlıdır :

1. Kat : Mahzen ve tavla amacı ile yapılmıştır. Şu an ev olarak kullanılmaktadır.
2. Kat : Sokaktan büyük bir kapı ile geniş salona girilir. Bu katta 8 oda bulunmaktadır.
3. Kat : Bu katta 3 oda bulunmaktadır.
4. Kat : Bu katta 10 oda bulunmaktadır. Odaların içi mükemmel bir şekilde oyma taşlarla süslenmiş ve her odanın süslemeciliği, diğer odalardan farklıdır. Salon girişleri ve salonların içi adeta bir müzeyi andırmaktadır.

Bina Cumhuriyetin ilk yıllarında eski Mardin Milletvekili Abdurrezzak ŞATANA'ya 12.500 TL karşılığında satılmış; aynı bina bir süre sonra Özel İdare Müdürlüğü'ne 17.500 TL karşılığında satılmıştır.

Kız Sanat okulu - Kespo (Kasparyan) ailesinin evi

Kespo ailesinin Mardin'deki malikaneleri, cadde'nin kuzeyinde kalan basamaklı bir sokağın sonunda, görkemli taş işçiliğiyle anıtsal bir taç kapı ile karşımıza çıkar.

Ermeni Mimarbaşı Lole'nin yaptığı bu bina Rönesans etkili üslubu ile de dikkat çeker. Aile

Mardin'i terk etme mecburiyetinde kalınca Mardin Devlet Hastanesi, Kız Sanat Okulu olarak kullanılır.

Büyük bir avlu çevresinde gelişen ana yapı ikinci katlı olup üst kattaki çıkmayı taşıyan kolonlu portikodan girilir. Merdiven, kapı aksında yer alır ve iki kollu başlayıp ara sahanlıkta tek kola düşer. Alt katında farklı tonoz örtüleri bulunur.

Lole Mimarbaşı ailesinin evi, olur Acem İsmail Evi

Mimarbaşı Lole Serkis Ailesinin konutu Mardin'de Diyarbakır Kapısı yakınlarında bulunmaktadır. 1915 zorunlu tehcir sonucu aile fertleri şehri terk edince, PTT binası olarak kullanılmış sonrasında mülk Acem İsmail mülkiyetine geçmiştir.

Irak veya İran taraflarından geldiği sanılan Beyt Acem İsmail Araplaşmış geniş bir ailedir.

Kasparyan ailesi konağı - PTT binası

Mardin sivil mimarisinin en güzel örneklerinden biri olan yapı, ana cadde üzerindeki Şehidiye Camii'nin karşısında zengin ve görkemli taş işçiliğiyle dikkati çeker. Konak, Mardin'in en ünlü mimarlarından Mimarbaşı Sarkoz Lole tarafından fertleri 1915 yılında Ermenilere karşı işlenen katliamlarda öldürülen Kasparyan ailesi için 1890 yılında inşa edilmiştir. Mardin'deki en büyük U planlı evlerden biridir. İki Katlı Olan Binaya Güneydeki Kapıdan Girilir.giriş Katı Ve Üst Katı Bir Avlunun Çevresinde U Şeklinde Dizilmiş Revaklar, Eyvanlar Ve Odalardan Meydana Gelir. Kapı Ve Pencere Sövelerinde, İç Mekânlarda Yer Alan Nişlerde Ve Mihrabiyedeki İnce Taş İşçiliği Dikkat Çekicidir. 1930Ların Sonlarında Memleket Hastanesi Olarak Kullanılan Yapı, Daha Sonra Palas Otel Olur.otele Dönüştürülünce Şu Anda Yapının Ortasında Bulunan Kapı Arabaların Girebilmesi İçin Açılır. Uydurma efsanelere konu olmuştur.

Bina 1950 (1953) yılından itibaren PTT binası olarak kullanılmıştır. Günümüzde Artuklu Üniversitesi Turizm Uygulama Oteli olarak restorasyon çalışmaları devam etmektedir.

1915'de Mardin'deki soykırım esnasında Ermeni mallarının talan ve tutuklamaların başlıca

nedeni kazanç ve ganimettir. Malikaneler, dükkanlar ve içindekiler, araziler, kilise ve manastırlar, okullar...her şeye el konulur. Aileler katledildikten ve zorunlu tehcir edilir edemez komite adamları her şeyi görürler. Osmanlı İdaresi öldürttüğü Ermenilerin mallarını kendi hakkı kabul etmekteydi.

Mardin'in en ünlü ve varlıklı ailelerinden olan Kasparyan (Beyt Kespo) ailesi bölgenin en büyük ve yaygın yün toplayan ve depolayan kişilerdi. Kendilerine ait olan kapalı çarşıları "Arasa" yün ve kumaşların depolandığı dükkanlarla doluydu.

Kasparyan ailesi hem kalabalık hem de nüfuzlu bir ailedir. Aile, Osmanlı döneminde çocuklarını Berlin, Londra ve Paris gibi Avrupa başkentlerinde okutmaktaydılar.

Kasparyan ailesinin bir ferdi olan Tavit, 1915 Haziranında öğrenim gördüğü Berlin şehrinde Mardin'e tatilini geçirmek için gelir. Ancak ailesinin imha olduğunu, mal varlıklarının tümünün el konulup talan edildiğini görünce aklı dengesi bozulur. 1915 Tavit Kasparyan için hayatının bir dönüm noktasıdır. Artık Berlin'e geri dönemez, aldığı ağır darbeden dolayı kendinde değildir. Büyük malikaneleri Müslüman aileler tarafından ellerinden alınmış ve gasp edilmiş olmasına rağmen Tavit Kasparyan evinin duvar eşliğinden ayrılmaz ve orada yaşamaya devam eder. İstanbul'daki bir zamanlar Fransız karargahi sonradan akıl hastanesi La Paix'de hayata gözlerini yumar.

Mülkiyet, 1930'ların sonlarında Memleket Hastanesi, daha sonra Palas Otel olur. 1953'te de Şahtanalar'dan satın alınan konak PTT tarafından kullanılmaya başlanır. 2010 yılında Artuklu Üniversitesi bünyesinde açılan Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksek Okulu Uygulama Oteli için PTT tarafından üniversiteye 10 yıllığına kiralanır. Sıla adlı dizinin bazı sahnelerinin burada gerçekleştirilmiştir.

Sabancı Mardin Kent Müzesi

Mardin Savurkapı Mahallesi'ndeki eski Cumhuriyet Meydanında bulunmaktadır. Sakıp Sabancı Kent Müzesi'nin bulunduğu yapı, 1889 yılında 'Süvari Kışlası' olarak Ermeni mimar Sarkis Elyas Lole tasarlamıştır. Diğer Ermeni mimar Cebrail Hekimyandır. 19 yy'ın sonlarına

doğru Sultan II.Abdülhamit zamanında Hamidiye alayları Süvari Kışlası olarak kullanıldıktan sonra, Cumhuriyet'in ilk dönemlerinden 2003 yılına kadar da Askerlik Şubesi ve Vergi Dairesi Binası olarak kullanılmıştır. 2007 yılında Sabancı Vakfı tarafından restore edilmeye başlanmış, 2009 yılında Sakıp Sabancı Mardin Kenti Müzesi ve Dilek Sabancı Sanat Galerisi olarak hizmete açılmıştır.

Löle Serkiz Gizo'nun adı 2010 yılında Mardin'deki Sakıp Sabancı Müzesi'nin önünden geçen sokağa verildi.

Eski Hükümet Konağı

Eski Hükümet Konağı, Sakıp Sabancı Mardin Kent Müzesi bitişiginde, Gül Mahallesinde bulunmaktadır.

Tapu kayıtlarında binanın 1937 yılında Hükümet Konağı olarak hazine adına tescilli olduğu görülmüştür.

İnce kesme taştan yapılan zemin ve birinci kat 1874 tarihlidir; üç katlı olarak inşa edilmiştir. Yapının en üst katı 1930'lu yıllardan sonra eklenmiş ve betonarme inşa edilmiştir. 1996 yılına kadar Hükümet Konağı olarak kullanılan binanın restorasyonu zamanın Mardin Milletvekili Muammer Güler'in katkısıyla 'hayırsever' iş adamlarından oluşan Kayseri Tekstil İşverenleri Sendikası tarafından Artuklu Üniversitesi'nin Mimarlık Fakültesi Tekstil Konfeksiyon Bölümü olarak düzenlenmiştir.

Eski Hükümet Konağı, Mimarbaşı Serkis Elyas Lole'nin oğlu Selim Lole tarafından restore edilmiştir. Mimar, burada babasının Kendiryan Aile malikanesinde, kapı aksında kullandığı iki kollu başlayıp ara sahanlıkta tek kola düşen merdiven yapımından esinlenmiştir.

Mimarbaşı Lole'nin katkısı bulunduğu dinî mimari eserlerden birkaçı:

Mardin Surp Hovsep Ermeni Kilisesi – Mar Yusuf Kilisesi

Kilise, Meclis-i Mebusan Üyesi Hovsep Kazasyan'ın öncülüğünde ve Mardin Ermeni Katolik

Cemeati katkılarıyla Patrik VIII. Grigoryus tarafından Mardin Metropolitliğine getirilen Melkun Nazaryan'ın görevi sırasında, 1864'te inşasına mimarbaşı Sarkis Lole tarafından başlanmış, 1894 yılında ibadete açılmıştır. Mimar Lole bu binada nemi önlemek için temele tonlarca tuz koymuştur. Tepede çan kulesi ve çatıda büyük teras bulunmaktadır. Kilisenin yanına ruhbanların ikametine ayrılan bir bina ile ruhban okulu da eklenir.

1915'te Mardin merkezdeki Surp Kevork (metropolitlik merkezi) ve Surp Hovsep Kilisesi ve kütüphanesi talan edilir. S. Hovsep Surp Kevork'un çan kulesi ve haçı yıkılır. Kilise ve piskoposluk binası, Müslümanlaşan Ermeni çocuklar için yetimhane olur. Daha sonra Surp Hovsep kilisesi Müslüman mültecilere verilir.

Bu iki kilise 1949 yılında Ermeni cemaatine iade edilir. Bir yıl içinde ünlü Mardinli, Ermeni mimarbaşı Sarkis Lole'nin (Levon) oğlu mimarbaşı Selim Lole ve Cebrail Hakimyan başkanlığında Surp Hovsep (Aziz Yusuf) kilisesinin onarımı yapılır.

Günümüzde cemaati olmadığı için Suryaniler tarafından kullanılmaktadır.

Kırklar Kilisesi - Mar Behnam

Mor Behnam ile kız kardeşi Saro adına yapılan ve şu anda Kırklar Kilisesi olarak tanınan kilise iki ismini de erken dönem Hıristiyan efsanelerinden almıştır ve 6. yüzyılın ortalarına ait bir yapıdır. 1170 yılında kırk şehitlere ait kemikler bu kiliseye getirilmiş ve bu tarihten sonra Kırklar Kilisesi olarak anılmaya başlanmıştır. Kırklar adı ise, Hristiyanlığı kabul eden 40 kişinin, imparator tarafından cezalandırılıp, Sivas'ta bir göle atılıp, öldürülmesinden kaynaklanıyor. Asıl Kırklar Kilisesi 12. yüzyılda Şehidiye Camiye dönüştürülünce, kırk şehitlere ait kemikler bu kiliseye getirilmiş gömülmüştür.

Süryanilerin en önemli kiliselerindendir. Mardin'in merkezinde, Şar mahallesinde bulunmaktadır. Kuruluşundan bu yana Süryani Metropolitlik merkezi olmuştur.

Üç giriş kapılı, ince taş işçiliği ile işlenmiş mihrapları, 400 yıllık ahşap mihrap kapıları, kök boya ile yapılan 1500 yıllık orijinal baskı perdeleri, geniş avlusu içinde çan kulesi evi ve adeta dantel gibi işlenmiş taş oymacılığı örneklerinin yer aldığı divan bulunuyor. Kilise dikdörtgen, tam beşik tonozlu, doğu-Batı yönünde, 12 masif sütun üzerine oturtulmuş

kemerlerle taşınan tavan bölümü, düzgün kesme taşlarla örülüdür. Kilise, kilise çanı, mezarlık ve okul ile bir külliye oluşturmaktadır.

17 ve 18 yy sonlarında tadilat görmüş. Papaz Gabriel Akyüz'ün görevli olduğu kilisenin restorasyonuna Mimarbaşı Lole katılmıştır.

Ermeni Katolik Kilisesi

Suriçi , Hasırlı Mahallesi, Muallak Sokak'ta yer alan kilise, 17 yy'da Vatikan'ın girişimleri ile kurulmuş 19. yüzyıl'da ise

Ermeni Mimar Sarkis Lole tarafından restore edilmiştir. İki katlı olan kilisenin üst katında kadınlar mahfili, giriş katında

ayın salonu, lojmanları ve bir de avlusu bulunmaktadır.

Çinicilik bu kilisede bolca kullanılmıştır. Ermenice yazıtlar ve çeşitli din görevlilerine ait mezar taşları bulunmaktadır.

1850'li yıllarda bir süre cami olarak kullanılan Ermeni Katolik Kilisesi, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce geçtikten sonra 2009

Yılında 'restore' edilerek papaz evi bölümü göçle gelen 'Anne Çocuk Eğitim Merkezi' oluşturulmuştur; niyet cemaati

kalmayan Ermeni kilisesini metruk halinden kurtarmak...

Deyr'ül Za'fâran (Deyrulzafaran) Manastırı - Mor Hananyo

Der Zafaran manastırının ikinci katı, patrik odası ve ilaveleri Mimarbaşı Sarkis Lole tarafından yapılmıştır.

Mardin ilinin 3 km. doğusunda bulunmaktadır. Yukarı Mezopotamya'nın tarihi yapıtlarından ve en tanınmış olanlarından biridir. Süryani Kadim cemaatinin dini merkezidir. Manastır, 4. yüzyılda kurulmuştur. O dönemden kalma mozaikler bugün de görülebilmektedir. Çeşitli devirlere ait üç ibadethane mevcuttur. Canlı bir tarih görünümünde olan manastırın en büyük özelliklerinden biri de içinde 52 Süryani Patriğinin mezarlarının bulunmasıdır.

Süryani Katolik Patrikhanesi - Mardin (Arkeoloji) Müzesi

Mardin Merkezde Cumhuriyet Meydanı'ndadır. Binanın doğu tarafına bitişik olan Meryem Ana Kilisesi'nin müzeye bakan kapalı portalındaki kitabede, 1895 yılında Antakya Patriği İgnatios Behnam Banni tarafından Süryani katolik patrikhanesi olarak Mimarbaşı Sarkis Lole tarafından inşa edildiği yazılıdır.

Eski Patrikhane binasının bir kısmı, 1914-1915 yıllarında yapılan genişletme çalışmalarında yıkılmıştır. Patrikhane makam binası 1929 yılında Lübnan'ın baskenti Beyrut'a taşınmıştır. 1979 yılında Mardin İl Özel İdaresi tarafından müze yapmak amacıyla istimlak edilen Mardin Süryani Katolik Patrikhanesi'nin iadesini istenmektedir.

Daha sonraları askeri garnizon, M.S.P. İl teşkilatı, kooperatif binası, sağlık ocağı ve polis karakolu olarak kullanılmıştır.

Binayı Süryani Katolik Vakfı'ndan satın aldığı iddia edilen Kültür Bakanlığı 1988 yılında bunu restore etmeye karar vermiş ve 1995 yılında da bina müze olarak hizmete açılmıştır.

Şehidiye Cami

Mardin PTT binası karşısında bulunan camii 1214 yılında Artuklu Melik Mansur tarafından medrese olarak inşa ettirilmiştir. Önceleri yerinde Kırklar Kilisesi bulunuyordu.

Mardin Ulu camiinin minaresini Süryani mimarın yaptığı gibi, Şehidiye Camiinin minaresini de Mardinli Ermeni mimar ve ustalar tarafından yapılmıştır.

Kiliseden dönme caminin minaresi 1916-1917 yıllarında kent valisinin emriyle mimar Lole tarafından inşa edilmiştir. İki şerefeli olan bu minare çeşitli motiflerle bezenmiştir.

Mimarbaşı Lole, iki kişi aynı anda çıktığında karşılaşmayan bu minareyi, söylenceye göre iskelesiz yapmış.

Minarenin çeşitli sitili değişik tarzların harmanlanarak kullanıldığı göstermektedir ve taş işçiliğinin harika örneklerinden biridir. Külliyeinin üstünde bir kafeterya var.

Mardin'li Mimarbaşı Lole Serkiz Gizo'nun Balyan'lardan neyi

eksik

Mardin'deki hemen hemen her caddede imzası bulunan Mimarbaşı Lole Serkis Gizo Mardin şehrinin kimliğinin oluşmasında önemli yeri vardır. İstanbul'dan Balyanların eserlerini çekerseniz oluşacak boşluk, Mardin'deki Lole ailesinin eserleri için de geçerlidir. Bu nedenle en tanınmış olanı, Mimarbaşı Lole, Mardinlilerin medar-ı iftiharıdır.

Mimarlık mesleğini babası Sado yanında çalışarak öğrenerek kardeşi Cedil ile babadan oğullara geçen meslek geleneğini sürdürmüşlerdir.

Lole Serkis, Mimarbaşı vasfını Kudüs ve Sicilya'ya yaptığı ziyaretlerden sonra almıştır.

Lole ailesinde meslek geleneğini sürdürenler:

Sado Lole - Mimar (Sarkis Lole'nin babası)

Sarkis Lole - Mimarbaşı

Selim Lole - Mimarbaşı (Sarkis'in oğlu)

Corc Lole - Mimar, Nakkaş (Sarkis'in kardeşi)

Jozef Lole - Mimar, Nakkaş (Selim'in oğlu)

1895-96 da Sultan II. Abdülhamid ile başlayan Ermenilerin etnik temizliği, 1915-16'da İttihad ve Terakki Partisi ile tüm Doğu Anadolu'dan 4 bin yıllık kadim bir toplumu sistematik bir şekilde katletmesi, Ermenilerin ve Süryanilerin tarihin derinliğine itilmesi günümüzde bu kadim toplumların ürettiği ve kuşaklarla olgunlaşmış sanat ve gelenek tamamen yok olmaktadır. (A. S./H.)

Kaynak:

<http://team-aow.discuforum.info/t15934-Mardinli-Mimarba-Lole-Serkiz-Gizo.htm#p56335>